

Sag C-646/20**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement****Dato for indlevering:**

1. december 2020

Forelæggende ret:

Bundesgerichtshof (Tyskland)

Afgørelse af:

28. oktober 2020

Revisionsappellant:

Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Standesamtsaufsicht

Revisionsinstævnt:

TB

Hovedsagens genstand

Forordning nr. 2201/2003 (Bruxelles-IIa-forordningen) – begrebet »retsafgørelse« – privat skilsmisse (»Privatscheidung«) – anerkendelse i en anden medlemsstat

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Fortolkning af EU-retten, artikel 267 TEUF

Præjudicielle spørgsmål

1. Er en opløsning af et ægteskab på grundlag af artikel 12 i Decreto Legge (italiensk lovdekret) nr. 132 af 12. september 2014 (herefter: DL nr. 132/2014) en retsafgørelse om skilsmisse som omhandlet i Bruxelles-IIa-forordningen?
2. Såfremt det første spørgsmål besvares benægtende: Skal en opløsning af et ægteskab på grundlag af artikel 12 i DL nr. 132/2014 behandles i henhold til

bestemmelserne i artikel 46 i Bruxelles-IIa-forordningen om officielt bekræftede dokumenter og aftaler?

Anførte EU-retlige forskrifter

Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabsager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 (EUT 2003, L 338, s. 1, herefter Bruxelles-IIa-forordningen), særligt artikel 1, stk. 1, litra a), artikel 2, nr. 4), artikel 21, stk. 1, og artikel 46

Anførte nationale forskrifter

Personenstandsgesetz (civilstandsloven, herefter PStG), særligt § 16, stk. 1, første punktum, nr. 3

Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (lov om proceduren i familieretlige sager og i sager omfattet af den frivillige retspleje, herefter FamFG), særligt §§ 97, stk. 1, andet punktum, og 107, stk. 1, første punktum

Decreto Legge (italiensk lovdekret) nr. 132 af 12. september 2014, konverteret til lov nr. 162 af 10. november 2014, særligt artikel 12

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 TB har både tysk og italiensk statsborgerskab, hendes ægtefælle har alene italiensk statsborgerskab. De indgik den 20. september 2013 ægteskab i Berlin (Tyskland), hvilket blev registreret i ægteskabsregisteret.
- 2 Den 30. marts 2017 mødte de op på rådhuset (Ufficio di Stato Civile) i Parma (Italien) og erklærede, at de ikke havde nogen mindreårige eller pasningskrævende, alvorligt handicappede eller økonomisk afhængige myndige børn, at de ikke ønskede at indgå nogen aftaler om overdragelse af aktiver, og at de begge ønskede separation. Den 11. maj 2017 bekræftede de personligt denne erklæring på rådhuset. Den 15. februar 2018 mødte de igen op på rådhuset, henviste til deres erklæringer af 30. marts 2017 og erklærede, at de ønskede deres ægteskab opløst, og at der ikke verserede nogen sag herom. Efter at de havde bekræftet disse erklæringer på rådhuset i Parma den 26. april 2018, udstedte rådhuset den 2. juli 2018 i henhold til artikel 39 i forordning nr. 2201/2003 en attest til TB, i hvilken skilsmissen blev bekræftet med virkning fra den 15. februar 2018.
- 3 TB anmodede det relevante rådhus i Berlin om at få skilsmissen registreret i det tyske ægteskabsregister. Rådhuset var imidlertid i tvivl om, hvorvidt

registreringen først krævede en anerkendelse i henhold til FamFG's § 107, hvorfor det forelagde sagen for Amtsgericht (byretten) til afgørelse. Amtsgericht (byretten) fastslog ved kendelse af 1. juli 2019, at rådhuset først kunne tilføje registreringen i ægteskabsregistret den udenretlige private skilsmisse af 15. februar 2018 efter den kompetente myndigheds anerkendelse i henhold til FamFG's § 107, stk. 1, første punktum.

- 4 TB kærede Amtsgerichts (byrettens) kendelse af 1. juli 2019 og fik medhold. Kammergericht (den regionale appeldomstol) ændrede byrettens kendelse og fastslog, at rådhuset ikke skulle lade registreringen i ægteskabsregistret være betinget af den kompetente myndigheds forudgående anerkendelse af den italienske skilsmisse.
- 5 Den kompetente myndighed, Senatsverwaltung für Inneres und Sport (Indenrigs- og Sportsministeriet), som fører tilsyn med rådhusene, har appelleret sagen til Bundesgerichtshof (forbundsdomstol) med påstand om stadfæstelse af byrettens kendelse.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 6 Sagens genstand er spørgsmålet om, hvorvidt den private skilsmisse, som ægtefællerne ved overensstemmende erklæringer har opnået i Italien for embedsmanden på det familieretlige område, kan registreres i det tyske ægteskabsregister uden en yderligere anerkendelsesprocedure.
- 7 I henhold til tysk ret skal registreringer i ægteskabsregistret præciseres og berigtiges med følgedokumenter og henvisninger, bl.a. i forbindelse med skilsmisse (PStG's § 16, stk. 1, første punktum, nr. 3). Grundlaget herfor kan også ske være en retskraftig afgørelse, som er truffet i udlandet. En afgørelse, ifølge hvilken ægteskabet er opløst i udlandet, anerkendes alene, såfremt den kompetente myndighed har konstateret, at betingelserne for en anerkendelse er til stede (FamFG's § 107).
- 8 Denne anerkendelsesprocedure er dog ikke nødvendig, såfremt der foreligger en retsafgørelse som omhandlet i artikel 21, stk. 1, i Bruxelles-IIa-forordningen (FamFG's § 97, stk. 1, andet punktum). I dette tilfælde anerkendes retsafgørelsen i Tyskland, uden at der er behov for en særlig procedure. Forelæggelse af attesten i henhold til artikel 39 i Bruxelles-IIa-forordningen er i dette tilfælde tilstrækkelig til registreringen i ægteskabsregistret.
- 9 Ifølge den forelæggende rets redegørelse er retsstillingen i Italien som følger: På grundlag af Decreto Legge (italiensk lovdekret) nr. 132 af 12. september 2014 (herefter DL nr. 132/2014), konverteret til lov nr. 162 af 10. november 2014, skal ægtefæller ikke længere nødvendigvis i retten, hvis de ønsker at blive skilt, men kan også vælge at blive skilt alene på grundlag af en aftale herom.

- 10 Ægtefællerne kan enten under bestemte betingelser, som er nærmere defineret i loven, indgå en aftale om skilsmisse i overværelse af deres advokater (artikel 6 i DL nr. 132/2014), eller de kan, som i det foreliggende tilfælde, i henhold til artikel 12, stk. 1, i DL nr. 132/2014, som trådte i kraft den 12. december 2014, for den stedligt kompetente borgmester i dennes egenskab af øverste embedsmand på det familieretlige område – også uden deltagelse af advokater – indgå en aftale om skilsmisse, medmindre de (således som det er reguleret i artikel 12, stk. 2, i DL nr. 132/2014) har mindreårige børn eller myndige børn, som er umyndiggjorte, alvorligt handicappede eller økonomisk afhængige. Embedsmanden på det familieretlige område modtager ægtefællernes personlige erklæringer, som ikke må omhandle nogen formueoverdragelser, og opfordrer ægtefællerne til, efter at der er forløbet mindst 30 dage efter modtagelsen af erklæringerne, at give møde for denne for at bekræfte aftalen (artikel 12, stk. 3, i DL nr. 132/2014). I tidsrummet mellem indgivelsen og bekræftelsen af erklæringerne kan embedsmanden på det familieretlige område efterprøve rigtigheden af ægtefællernes erklæringer (f.eks. at de ikke har pasningskrævende børn), ligesom ægtefællerne har mulighed for at genoverveje deres beslutning og måske skifte mening. Såfremt de bekræfter deres aftale, træder denne i stedet for en retslig afgørelse.
- 11 Spørgsmålet er, om skilsmissen på grundlag af ægtefællernes samstemmende erklæringer for embedsmanden på det familieretlige område i henhold til italiensk ret er omfattet af Bruxelles-IIa-forordningens anvendelsesområde. Såfremt spørgsmålet skal besvares benægtende, har revisionsanken iværksat af Standesamtsaufsicht (rådhusets tilsynsmyndighed) grundlag, og skilsmissen i Italien kan kun registreres i det tyske ægteskabsregister efter den kompetente myndigheds anerkendelse.
- 12 I litteraturen besvares dette spørgsmål på forskellige måder, men den forelæggende ret er tilbøjelig til at besvare spørgsmålet benægtende, eftersom en domstols konstitutive medvirken mangler. Besvarelsen af spørgsmålet afhænger af, hvordan det i Bruxelles-IIa-forordningen anvendte begreb »retsafgørelse« skal forstås.
- 13 I henhold til artikel 2, nr. 4), i Bruxelles-IIa-forordningen er en »retsafgørelse« som omhandlet i forordningen enhver afgørelse om skilsmisse, separation eller omstødelse af ægteskab og enhver afgørelse om forældreansvar truffet af en ret i en medlemsstat, uanset om afgørelsen betegnes såsom f.eks. dom eller kendelse. Som »ret« anses i henhold til artikel 2, nr. 1), i Bruxelles-IIa-forordningen alle myndigheder i medlemsstaterne med kompetence i spørgsmål, der falder ind under forordningens anvendelsesområde. Heraf kan det ganske vist udledes, at inddragelse af en statslig myndighed er nødvendig, for at det kan lægges til grund, at der er tale om en retsafgørelse. Det lader sig imidlertid ikke sige med sikkerhed, hvilken form denne inddragelse skal have. Dog indikerer formuleringen »afgørelse [...] truffet af«, at der skal være tale om en statslig myndigheds konstitutive medvirken – og ikke alene medvirken ved registrering – i forbindelse med skilsmissen.

- 14 Domstolen har hidtil kun indirekte beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvorvidt private skilsmisser («Privatscheidungen») er omfattet af Bruxelles-IIa-forordningens anvendelsesområde (jf. dom af 20. december 2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988).
- 15 Denne sags genstand var spørgsmålet om, hvorvidt en skilsmisse på grundlag af en ensidig erklæring fra en ægtefælle for en gejstlig domstol i Syrien var omfattet af det materielle anvendelsesområde for Rådets forordning (EU) nr. 1259/2010 af 20. december 2010 om indførelse af et forstærket samarbejde om lovvalgsreglerne i forbindelse med skilsmisse og separation (EUT 2010, L 343, s. 10, herefter Rom III-forordningen). Domstolen fandt ikke, at en sådan privat skilsmisse var en »skilsmisse« som omhandlet i artikel 1, stk. 1, i Rom III-forordningen. Private skilsmisser er ganske vist ikke udtrykkeligt udelukket fra anvendelsesområdet. Rom III-forordningens henvisninger til inddragelsen af en »ret« og til, at der er en »sag«, tydede imidlertid på, at forordningen udelukkende omfatter sådanne skilsmisser, der bevilges enten af en statslig retsinstans eller af en offentlig myndighed eller under dennes kontrol (dom af 20.12.2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, præmis 39). Rom III-forordningens og Bruxelles-IIa-forordningens materielle anvendelsesområder skal være i overensstemmelse med hinanden, således at definitionen af skilsmissebegrebet i de to forordninger skal være ens.
- 16 Rom III-forordningens formål er et forstærket samarbejde mellem de deltagende medlemsstater om lovvalgsreglerne i forbindelse med skilsmisse og separation (dom af 20.12.2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, præmis 44). På tidspunktet for vedtagelsen af forordningen var det alene offentligretlige organer, som i retssystemerne i de medlemsstater, der deltog i det forstærkede samarbejde, kunne træffe juridisk gyldige afgørelser på det omhandlede område. Det skal dermed fastslås, at EU-lovgiver udelukkende havde de situationer for øje, hvor skilsmisseafgørelsen enten blev bevilget af en statslig retsinstans eller af en offentlig myndighed eller under dennes kontrol (dom af 20.12.2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, præmis 45). Selv om flere medlemsstater siden vedtagelsen af Rom III-forordningen har indført muligheden for at bevilge skilsmisse uden en statslig myndigheds mellemkomst, forholder det sig ikke desto mindre stadig således, at inddragelsen af private skilsmisser i Rom III-forordningens anvendelsesområde ville kræve tilpasninger, som det alene tilkommer EU-lovgiver at træffe. I lyset af definitionen af begrebet »skilsmisse«, som er indeholdt i Bruxelles-IIa-forordningen, fremgår det således af de formål, der forfølges med Rom III-forordningen, at denne kun omfatter skilsmisser, der er bevilget enten af en statslig retsinstans eller af en offentlig myndighed eller under dennes kontrol (dom af 20.12.2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, præmis 48).
- 17 Også selv om Domstolen dermed har foretaget en fortolkning af begrebet »skilsmisse« i Rom III-forordningen, kan der kun være tale om en »afgørelse om skilsmisse« som omhandlet i artikel 2, nr. 4), i Bruxelles-IIa-forordningen, når skilsmissen er bevilget enten af en statslig retsinstans eller af en offentlig

myndighed eller under dennes kontrol. Det fremgår imidlertid ikke af dommen, hvilke krav der stilles til denne kontrols styrke og retlige kvalifikation.

- 18 Kun en konstitutiv medvirken af et statsligt organ kan yde garanti for den »svageste« ægtefælles beskyttelse mod ulemper i forbindelse med skilsmissen, for kun på den måde kan retten eller myndigheden forhindre skilsmissen ved at forkaste akten med statslig medvirken. Det samme må efter den forelæggende rets opfattelse gælde for Bruxelles-IIa-forordningens anvendelsesområde, fordi artikel 21, stk. 1, i Bruxelles-IIa-forordningen er baseret på den overvejelse, at en afgørelse om skilsmisse i en medlemsstat kan forventes at yde den garanti (jf. også 21. betragtning til Bruxelles-IIa-forordningen).
- 19 Disse overvejelser taler i hvert fald for at betragte den italienske skilsmisse, der er bevilget af rådhuset i henhold til artikel 12 i DL nr. 132/2014 som en privat skilsmisse, der ikke er omfattet af Bruxelles-IIa-forordningen, eftersom det er åbenbart, at den italienske embedsmand på det familieretlige område ikke har en kompetence til efterprøvelse, som lever op til de nævnte krav.
- 20 For denne vurdering taler også den omstændighed, at EU-lovgiver i forbindelse med vedtagelsen af Bruxelles-IIa-forordningen ikke havde nogen anledning til at inddrage aftalebaserede skilsmisser som dem, der er fastsat i Italien, fordi de på daværende tidspunkt ikke var fastsat i medlemsstaternes lovgivning. Det kan derfor ikke antages, at denne mulighed for at opnå skilsmisse uden en konstitutiv akt med statslig medvirken, som først er blevet tilvejebragt langt senere end vedtagelsen af Bruxelles-IIa-forordningen, er omfattet af det formål, blev forfulgt af lovgiver med artikel 21, stk. 1, i Bruxelles-IIa-forordningen, som går ud på at anerkende en afgørelse uden en særlig procedure.
- 21 Herudover har EU-lovgiver i mellemtiden med Rådets forordning (EU) 2019/1111 af 25. juni 2019 om kompetence, anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om internationale børnebortførelser (EUT 2019, L 178, s. 1, herefter Bruxelles-IIb-forordningen) med virkning fra den 1. august 2022 fastsat udtrykkelige regler for sådanne situationer. I henhold til artikel 65, stk. 1, i Bruxelles-IIb-forordningen anerkendes officielt bekræftede dokumenter og aftaler om bl.a. skilsmisse, der har bindende retsvirkning i domsstaten, i de andre medlemsstater uden krav om en særlig procedure.
- 22 Som det fremgår af 14. betragtning til Bruxelles-IIb-forordningen, anser EU-lovgiver det som en betingelse for at kunne tale om en afgørelse, at den er blevet godkendt af en ret eller en myndighed efter en realitetsbehandling[.] Med omarbejdningen af forordningen vil EU-lovgiver nu også lade procedurer, som myndigheder er involveret i på anden måde – f.eks. alene med en registrerende funktion – være omfattet. Dette giver mulighed for at konkludere, at Bruxelles-IIa-forordningen heller ikke efter EU-lovgivers opfattelse omfatter sådanne procedurer og derfor ikke kan finde anvendelse på den italienske skilsmisse, der er bevilget af rådhuset.

- 23 Den forelæggende ret er, hvad angår det andet præjudicielle spørgsmål, af den opfattelse, at en anerkendelse af den på grundlag af artikel 12 i DL nr. 132/2014 bevilgede skilsmisse heller ikke er mulig i henhold til artikel 46 i Bruxelles-IIa-forordningen. I denne bestemmelse nævnes – i modsætning til i artikel 65, stk. 1, i Bruxelles-IIb-forordningen – ikke skilsmisse, men derimod alene officielt bekræftede og eksigible dokumenter og aftaler. Den kan dog ikke vedrøre skilsmisse, da der i denne henseende ikke foreligger eksigible dokumenter og aftaler.
- 24 Samlet set lader den korrekte fortolkning sig ikke udlede entydigt af hverken Bruxelles-IIa-forordningen eller af Domstolens hidtidige praksis, hvorfor Domstolen forelægges de to præjudicielle spørgsmål.

ARBEJDSDOKUMENT